

OSMOJEZIČNI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

ВОСЬМИЯЗЫЧНЫЙ ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ

EIGHT-LANGUAGE ENCYCLOPAEDIC DICTIONARY

ACHTSPRACHIGES ENZYKLOPÄDISCHES WÖRTERBUCH

DICTIONNAIRE ENCYCLOPÉDIQUE EN HUIT LANGUES

DIZIONARIO ENCICLOPEDICO OTTOLINGUE

DICCIONARIO ENCICLOPÉDICO OCTOLINGÜE

DICTIONARIUM ENCYCLOPAEDICUM OCTO LINGUARUM

1
A-E

JUGOSLAVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD »MIROSLAV KRLEŽA«

Direktor
VLADIMIR PEZO

OSMOJEZIČNI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Katalogizacija u publikaciji – CIP
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 801.323.9(031)=00

Osmojezični enciklopedijski rječnik: hrvatski ili srpski, ruski, engleski, njemački, francuski, talijanski, španjolski, latinski / [glavni urednik Tomislav Ladan]. – Zagreb : Jugoslavenski leksi-kografski zavod »Miroslav Krleža«, 1987– . – sv. ; 25 cm

1 : A – E. – 1987. – LXIV, 828 str.

Predgovor na osam jezika: str. VII – LV.

ISBN 86-7053-002-3

Ovaj je Rječnik izrađen uz primjenu elektroničkog računala
u suradnji sa Sveučilišnim računskim centrom u Zagrebu

SVAKA PRAVA PRIDRŽAVA
COPYRIGHT BY

JUGOSLAVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD »MIROSLAV KRLEŽA«

SLOG, TISAK I UVEZ
DELO, LJUBLJANA
ISBN 86-7053-002-3

OSMOJEZIČNI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

OSMOJEZIČNI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

hrvatski ili srpski
ruski
engleski
njemački
francuski
talijanski
španjolski
latinski

I
A – E

JUGOSLAVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD
»MIROSLAV KRLEŽA«
ZAGREB 1987

OSMOJEZIČNI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Glavni urednik
TOMISLAV LADAN

Stručni sekretari
JURE ŠONJE
SMILJAN ČUBELIĆ

Uredništvo

RADOSLAV KATIČIĆ, JURE ŠONJE, ZARKO ANIĆ-ANTIĆ (hrvatski ili srpski jezik),
BRANIMIR POLIĆ, RATKO VENTURIN, SMILJAN ČUBELIĆ (ruski jezik), *KARLA CIZELJ*
(engleski jezik), *CHRISTINE REISER-DUMBOVIĆ, BENJAMIN TOLIĆ* (njemački jezik),
ŽELJKO KLAIĆ, KRESIMIR BLAŽEVAC (francuski jezik), *JOSIP JERNEJ* (talijanski jezik),
AUGUST KOVAČEC, VISNJA LUKAVAC-MINDOLJEVIĆ (španjolski jezik), *VLADIMIR*
VRATOVIĆ (latinski jezik)

Obradba i unos podataka
MIRJANA KOVAČIĆ
VISNJA SUKNAIĆ

Grafičko-tehnički urednici
VLADIMIR MEŠIĆ
SLAVKO BRNČIĆ

Ovitak i korice
IVAN GASPIĆ

PREDGOVOR

U suvremenome svijetu sve veće razmjene materijalnih i duhovnih dobara, sve razvijenijeg međusobnog saobraćanja potrebni su raznovrsni prijevodi u više smjerova. Kako bi zadovoljio takve potrebe, JLZ »Miroslav Krleža« poduzeo je izradbu Osmojezičnog enciklopedijskog rječnika (OER) s polaznim stupcem od oko 70 000 natuknica hrvatskog ili srpskog jezika, koje se prevode na sedam stranih jezika, što iznosi oko 600 000 leksičkih jedinica na svih osam jezika.

OER obuhvaća tri jezične skupine: slavensku (hrvatski ili srpski s ruskim), germansku (engleski i njemački), te romansku (francuski, talijanski, španjolski i latinski).

OER je zamišljen dvodijelno. Prvi dio sastoji se od polaznog stupca s prijevodima na strane jezike u nizu od pet knjiga, od kojih svaka sadržava oko 15 000 leksičkih jedinica osnovnog stupca ili oko 120 000 jedinica na stranim jezicima. Drugi dio, u obliku završne šeste knjige, sastoji se od apsolutnog abecednog kazala svih stranih jezika, čime se dobiva poseban i veoma upotrebljiv višejezični rječnik, koji je s pomoću odgovarajućih oznaka i uputnica povezan s prvim dijelom.

Radi primjerenog ubrzanja izradbe i što veće točnosti, OER se ostvaruje računalskom obradom podataka u suradnji sa Sveučilišnim računskim centrom (SRCE) u Zagrebu.

Za izradbu osnovnog, polaznog stupca korišteno je prije svega gradivo iz izdanja JLZ »Miroslav Krleža«, te zavodske leksikografske dokumentacije, uz ispise iz standardnih izvora, kao što su rječnici JAZU i SANU i brojni stručnovi priručnici s područja novije leksikografije u SFRJ. Uz zavodske stručnjake na izradbi OER sudjeluju i mnogobrojni vanjski suradnici, bilo kao prevoditelji, bilo kao urednici za pojedine jezike.

Natuknice polaznog stupca **hrvatskog ili srpskog jezika** rađene su na temelju književno-jezičnog izraza u SR Hrvatskoj, sa zahvatima u raznovrsno i raznoslojno jezično blago, što bi sve trebalo omogućiti čitanje, razumijevanje i prevođenje tekstova nastalih barem u posljednjih stotinu godina i na širem području štokavskog narječja.

Rječnik koji se ne odriče povijesne dimenzije i šireg društvenog konteksta (jer obrađuje pojmove iz kulture, književnosti, znanosti i industrije, koji se u cijelosti ne mogu shvaćati bez stanovitih zahvata u jezičnu prošlost i izvanstandardnu upotrebu) nužno donosi i brojne arhaične, pokrajinske, dijalektalne i folklorne riječi i izričaje, uz neminovne strukovne internacionalizme i mnogobrojne pojmove iz svijeta sporta, zabave i medijske kulture.

Zbog različitih povijesnih, kulturnih i lingvističkih razloga naš jezik ima znatan postotak tuđica i posuđenica koje se upotrebljavaju i za one pojmove za koje inače postoje domaće riječi. U količini od sedamdesetak tisuća riječi suvremenog jezika knjiga, novina i javnog saobraćanja i do polovice riječi su raznorodne tuđice. Neke su tuđice i potrebne i nezamjenjive; druge se mogu zamijeniti i zamjenjuju se. OER bilježi sve tuđice koje su u optjecaju. Ali zbog uštede prostora – da se izbjegnu nepotrebne dvostrukosti i pri prijevodima – i prema jezičnom standardu u SR Hrvatskoj, posve udomaćene ili nezamjenjive tuđice izravno se prevode, a uz to se gdje je god moguće, donosi i domaća zamjena kao *sinonim* u zagradi; gdje pak postoji domaći izraz, upućuje se na nj; gdje obrađivana tuđica ima više značenja, ona koja su nezamjenjiva domaćom riječju, izravno se prevode; dočim ondje gdje postoji prihvatljiva zamjena, upućuje se na nju. Time se dobiva na prostoru i daje stanovito

A

- A1 a¹ sm/n 1 (slovo a): veliko A, malo ~ 2 (glas a): recite ~! 3 (prvi, glavni u nizu): A-razred, A-kategorija 4 muz (šesti ton ljestvice C-dura); od ~ do ž, ne reči ni ~
- r 1 a sn: прописное A, строчное a 2 a sn: скажи-те a! 3 a sn: класс a, категория a 4 A sn, ля sn; om a do zem /om a do lj; ne skazat' ni a
- e 1 a s: capital A, small a 2 ah s: say aah! 3 A s: class A, category A 4 a s; from A to Z; not say a word
- nj 1 a: großes A, kleines a 2 a: sagen sie a! 3 eins a: a-Klasse sf, a-Kategorie sf 4 a in der Tonleiter; von A bis Z; den Mund nicht aufmachen
- f 1 a sm: a majuscule, a minuscule 2 a: dites a! 3 A: classe A /première classe/, catégorie A /première catégorie/ 4 la sm; depuis a jusqu'à z; ne pas avoir le temps de dire ouf
- t 1 lettera a: a mauscola, a minuscola 2 voce a: dica a! 3 il primo, il principale in una serie: classa A, categoria A 4 il sesto tono della scala musicale; dall'a alla zeta; non dire un'acca
- š 1 a sf: a mayuscula, a minuscula 2 sonido a: digame a! 3 primero, principal: classa a, categoría a 4 en notación alfabética representación de la nota a; de cabo a rabo /de pe a pa/; no decir ni jota /no decir ni jota/
- l 1 A sn/indecl, A littera: A grande, A minutum 2 A sonus: enuniate A! 3 primus, praecipuus: classis A, ordo A 4 A sn/indecl; a primo ad extremum; nihil dicere
- A2 a² adv 1 (čim, tek što): lovac se trgne ~ pas zalaje 2 (korelativno sad...sad); pomiču se tako ~ lijevo ~ desno
- r 1 сдвa, только что: охотник насторожился, как только собака залаяла 2 чуть; подвигаются то чуть влево, то чуть вправо
- e 1 when suddenly, as soon as: the hunter started as soon as the dog began barking 2 now...now; so they move now left now right
- nj 1 und, doch, sobald: der Jäger fährt auf, kaum bellt der Hund 2 mal...mal, abwechselnd; sie bewegen sich mal links, mal rechts
- f 1 à peine que, aussitôt que, quand, alors que, et: le chien aboya et le chasseur sursauta 2 tantôt...tantôt; ils se déplacent tantôt à gauche, tantôt à droite
- t 1 non appena: non appena il cane abbaia il cacciatore si scuote 2 ora...ora; si muovono così, ora a sinistra ora a destra
- š 1 apenas: apenas el perro aladró, el cazador se sobresaltó 2 ...ya...ya, ...ora...ora; se mueven ya a la izquierda ya a la derecha
- l 1 vix...cum, cum primum: canis vix intraverat, cum venator exsiluit 2 modo...modo; modo ad laevam, modo ad dextram agitantur

- A3 a³ en 1¹ (izriče suprotnost): on je jedno, ~ ti si drugo 1² (isključivanje onoga što se očekuje): otišao je, ~ da nije odgovorio 2¹ (povezuje sastavne rečenice): sluša, ~ šuti 2² (izriče istodobnost): ja izustio, ~ on banuo 2³ (izriče što neočekivano): ušao je u kuću, ~ iz nje provali plač 3 (izriče pojačanje): ako nečas, ~ ti ostavi; ~ da i ne govorimo, ~ kamoli ...
- r 1¹a: он один, а ты другой 1²но: он ушёл, но не ответил 2¹а: слушает, а молчит 2²а: я сказал, а он вошёл 2³а: он вошёл в дом, а ступида раздался плач 3 а то: если не хочешь, а то оставь; да и говорить нечего; да не говоря уж ...
- e 1¹ and, but, whereas, while: he's one thing and (but) you're something else 1² but, without: he left without answering 2¹ and, yet: he's listening yet not saying a word 2² and, while, when: I was just speaking when he entered 2³ and: he entered the house and suddenly crying began inside 3 well: if you don't want it, well, you just leave it; not to mention /not to speak of/; let alone /to say nothing of/; not to mention; much less/
- nj 1¹ und, dagegen, doch: er ist das eine, doch du bist das andere 1² ohne zu: er ging weg, ohne zu antworten 2¹ und, doch: er hört zu und schweigt 2² und: ich sagie es gerade, und er kam herein 2³ wenn aber: er trat ins Haus, und plötzlich hörte man Weinen daraus 3 dann, doch: wenn du es nicht willst, dann laß es doch; geschweige denn; davon ganz zu schweigen
- f 1¹ mais, or, et: il y a une différence entre lui et toi 1² sans, sans que, sans même: il est parti sans même avoir répondu 2¹ et: il écoute et il se tait 2² tandis que: tandis que je parlais, il fit irruption 2³ tout à coup: il entra dans la maison et tout à coup les pleurs s'emparèrent d'elle 3 alors; si tu ne le veux pas alors laisse-le; sans parler de; comment donc /encore moins/
- t 1¹e, ed, ma, invece, laddove: una cosa è lui, tu invece sei altro 1² senza: se ne andò senza rispondere 2¹ ma: ascolta, ma tace 2² e: avevo appena aperto bocca quando lui apparve 2³ a un tratto: entrò in casa e a un tratto dal di dentro echeggiò un pianto lamentoso 3 e allora: se non lo vuoi, lascialo; senza neanche parlarne /senza parlare di/; altro che /figurarsi/; tanto meno/
- š 1¹ y, pero: él es una cosa y tu otra 1² y, pero, sin: se ha marchado sin responder 2¹ y, sin: está escuchando sin decir nada 2² y, y en este momento: yo profetí la palabra y él irrumpió en la habitación 2³ y: entró en la casa y el llanto se levó de ella 3 y sirve para subrayar: si no lo